

GEN Z VÀ VẤN ĐỀ AN TOÀN THÔNG TIN CÁ NHÂN TRÊN MẠNG XÃ HỘI: CƠ SỞ GIÁO DỤC CẦN LÀM GÌ?

Nguyễn Thị Thanh Huyền
Đại học Kinh tế quốc dân

Tóm tắt: Mạng xã hội gắn liền với cuộc sống của Thế hệ Z nhưng cũng tiềm ẩn nhiều rủi ro về an toàn dữ liệu cá nhân. Kết quả nghiên cứu của chúng tôi về nhận thức và hành vi bảo vệ thông tin của Gen-Z tại Việt Nam cho thấy mặc dù thế hệ trẻ có nhận thức khá cao, hành vi bảo vệ vẫn còn hạn chế. Giáo dục giữ vai trò quan trọng, song rõ ràng các khóa đào tạo chính thức vẫn thiếu. Bài viết này đề xuất tích hợp nội dung an toàn số vào chương trình học nhằm nâng cao năng lực tự bảo vệ của học sinh-sinh viên.

Từ khóa: an toàn thông tin, mạng xã hội, giáo dục

GEN Z AND THE ISSUE OF PERSONAL INFORMATION SECURITY ON SOCIAL MEDIA: WHAT SHOULD EDUCATIONAL INSTITUTIONS DO?

Nguyen Thi Thanh Huyen
National Economics University

Abstract: Social media is deeply embedded in Gen Z's daily life, but it also poses major risks to personal data security. According to our research findings on Gen-Z in Vietnam regarding their awareness and behavior towards online data protection, despite high awareness, their protective behavior remains limited. Education is key to closing this gap, but formal training is lacking. The paper urges integration of digital safety into curricula and suggests practical strategies to build students' digital resilience.

Keywords: personal data security, social media, education

Nhận bài: 06/06/2025

Phản biện: 08/07/2025

Duyệt đăng: 13/07/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong kỷ nguyên số, mạng xã hội đã trở thành một phần không thể thiếu trong cuộc sống hàng ngày, đặc biệt đối với giới trẻ. Các nền tảng như Facebook, Instagram, TikTok không chỉ là phương tiện giải trí mà còn là công cụ kết nối, học tập và thể hiện bản thân. Tuy nhiên, đi kèm với tiện ích đó là những rủi ro nghiêm trọng liên quan đến an toàn thông tin cá nhân như lộ lọt dữ liệu, bị lừa đảo, bắt nạt mạng và xâm phạm quyền riêng tư. Trong bối cảnh ấy, các cơ sở giáo dục cần có vai trò chủ động để trang bị cho học sinh, sinh viên những kỹ năng tự bảo vệ mình trên môi trường số đầy biến động này.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Thực trạng nhận thức về an toàn thông tin trong giới trẻ và đề xuất

2.1.1. Thực trạng

Theo Báo cáo Digital 2024 của We Are Social trích trên Brands Vietnam, Việt Nam có hơn 78 triệu người dùng mạng xã hội, chiếm khoảng 79% dân số. Trong đó, nhóm tuổi từ 16-24 chiếm tỷ lệ cao nhất về tần suất truy cập và mức độ tương tác với các nền tảng số.

Khảo sát của tổ chức Save the Children Việt Nam (2022) cho thấy 1/3 thanh thiếu niên Việt Nam từng trải qua ít nhất một hình thức xâm phạm thông tin cá nhân hoặc bắt nạt mạng, nhưng phần lớn không biết cách báo cáo hoặc xử lý sự cố. Các

nguy cơ phổ biến khác trên mạng xã hội bao gồm: Lộ lọt thông tin cá nhân do chia sẻ quá mức trên các nền tảng xã hội; Tấn công phishing qua các đường link giả mạo; Bắt nạt mạng và xâm hại danh tiếng cá nhân; Đánh cắp tài khoản mạng xã hội và sử dụng dữ liệu cá nhân cho mục đích xấu; Mất kiểm soát quyền riêng tư khi chấp nhận điều khoản ứng dụng mà không đọc kỹ (Vuong, Q.H và cộng sự, 2023). Tuy nhiên theo thông tin của một nghiên cứu của Cục An toàn thông tin (Bộ Thông tin và Truyền thông, 2023), chỉ 27% số người trẻ khảo sát cho biết họ thường xuyên cập nhật cài đặt quyền riêng tư trên các nền tảng mạng xã hội.

Những dữ liệu này cho thấy rõ rằng mặc dù giới trẻ Việt Nam rất tích cực tham gia không gian mạng, nhưng kỹ năng tự bảo vệ bản thân còn hạn chế, và giáo dục về an toàn thông tin chưa theo kịp sự phát triển của công nghệ.

Theo Nghiên cứu khảo sát của chúng tôi vào năm 2024 với mẫu là 163 người trẻ, thế hệ Gen Z tại Việt Nam có mức độ nhận thức tương đối cao về tầm quan trọng của bảo vệ dữ liệu cá nhân trên mạng xã hội (với điểm trung bình 4.64/5). Tuy nhiên, sự thận trọng trong thái độ chỉ đạt mức trung bình 3.15/5 và hành vi bảo vệ thông tin cá nhân ở mức 3.41/5. Điều này cho thấy mặc dù nhận thức đã có, nhưng việc chuyển hóa nhận thức thành hành động bảo vệ thực tế vẫn còn hạn

chế. Đáng chú ý, nghiên cứu cũng chỉ ra rằng giáo dục đóng vai trò tích cực trong việc nâng cao nhận thức về an toàn thông tin. Cả giáo dục chính quy và tự học đều có ảnh hưởng đáng kể (hệ số β lần lượt là 0.249 và 0.245). Tuy rằng việc giáo dục an toàn thông tin quan trọng như vậy, hơn một nửa số người tham gia khảo sát cho biết họ chưa từng tham gia bất kỳ khóa học nào về bảo vệ dữ liệu cá nhân và an toàn mạng. Con số này gần tương ứng với thông tin đưa ra trong một nghiên cứu của Cục An toàn thông tin (Bộ Thông tin và Truyền thông, 2023). Điều này nhấn mạnh tầm quan trọng của việc đầu tư giáo dục về an toàn thông tin trong môi trường học đường.

2.1.2. Vai trò của cơ sở giáo dục trong nâng cao an toàn thông tin

Trong bối cảnh chuyển đổi số diễn ra mạnh mẽ, các cơ sở giáo dục không chỉ đóng vai trò truyền thụ tri thức chuyên môn mà còn trở thành nhân tố then chốt trong việc hình thành năng lực số an toàn cho học sinh, sinh viên. Việc nâng cao nhận thức và kỹ năng bảo vệ thông tin cá nhân cần được tích hợp một cách hệ thống vào chương trình đào tạo từ bậc phổ thông đến đại học.

Để thực hiện tốt vai trò của mình trong việc nâng cao an toàn thông tin cho sinh viên, các cơ sở giáo dục cần xây dựng và triển khai các chương trình đào tạo chính quy về kỹ năng số và bảo vệ dữ liệu cá nhân. Nội dung này nên được đưa vào chương trình học như một phần bắt buộc, đảm bảo tính liên tục và đồng bộ trong quá trình đào tạo. Ngoài ra, phương pháp giảng dạy cần được đa dạng hóa, kết hợp giữa học trực tuyến, học tương tác, mô phỏng tình huống và trải nghiệm thực tế, nhằm gia tăng tính thực hành và khả năng vận dụng kiến thức. Mô hình liên kết ba bên giữa nhà trường, doanh nghiệp và gia đình cũng cần được thúc đẩy mạnh mẽ để tạo ra một hệ sinh thái giáo dục an toàn thông tin toàn diện và bền vững. Việc phát triển các công cụ học tập sáng tạo như video ngắn, infographic, trò chơi tương tác sẽ góp phần làm cho việc tiếp cận kiến thức về an toàn mạng xã hội trở nên sinh động và hiệu quả hơn. Cuối cùng, việc đào tạo và bồi dưỡng thường xuyên cho đội ngũ giảng viên về các kỹ năng an toàn thông tin là yếu tố không thể thiếu để

đảm bảo chất lượng và tính cập nhật của hoạt động giáo dục trong lĩnh vực này.

2.2. Giải pháp đề xuất với trường đại học

Trong bài viết này tác giả đề xuất các trường đại học xây dựng một khoá học về An toàn thông tin cá nhân và kỹ năng số trong môi trường mạng với mục tiêu giúp sinh viên:

Hiểu được các nguy cơ mất an toàn thông tin cá nhân trên mạng xã hội và Internet.

Biết cách sử dụng các công cụ bảo vệ quyền riêng tư (ví dụ: cài đặt quyền riêng tư Facebook, Google, Instagram, dùng VPN, bảo mật mật khẩu).

Nhận diện các hình thức tấn công mạng phổ biến (phishing, scam, social engineering).

Thực hành kỹ năng tự bảo vệ tài khoản mạng xã hội và dữ liệu cá nhân.

Phát triển thái độ sử dụng mạng xã hội có trách nhiệm và tôn trọng quyền riêng tư của người khác.

Về Hình thức triển khai đại học có thể chọn các phương án sau:

Tùy chọn 1: Đại học mở một môn học chuyên đề tự chọn trong chương trình kỹ năng mềm / kỹ năng số cho toàn sinh viên.

Tùy chọn 2: Đại học lồng ghép nội dung vào các môn học hiện có như Tin học đại cương; Kỹ năng mềm; Giáo dục quốc phòng-an ninh (phần an ninh phi truyền thống); Pháp luật đại cương (quyền riêng tư, luật bảo vệ dữ liệu cá nhân)

Phương pháp giảng dạy chú trọng học thông qua tình huống thực tế (case study, mô phỏng tình huống bị hack, bị phishing); và Workshop thực hành (Cài đặt bảo mật, chống phishing, nhận diện scam).

III. KẾT LUẬN

An toàn thông tin cá nhân trên mạng xã hội đã trở thành một năng lực sống thiết yếu trong thời đại kỹ thuật số. Nghiên cứu thực tế đã cho thấy khoảng cách giữa nhận thức và hành vi còn tồn tại rõ rệt trong thế hệ trẻ. Các cơ sở giáo dục vì thế cần chủ động hơn nữa trong việc lồng ghép giáo dục an toàn thông tin vào chương trình đào tạo, đồng thời khuyến khích học sinh, sinh viên xây dựng thói quen sử dụng mạng xã hội có trách nhiệm, văn minh. Chỉ khi đó, chúng ta mới thực sự xây dựng được một thế hệ công dân số vững vàng trước những thách thức của thế giới trực tuyến.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Brands vietnam. We are social: Vietnam Digital 2024
https://www.brandsvietnam.com/library/doc/66570af95074a-we-are-social-vietnam-digital-2024?utm_source=chatgpt.com
- Quyen, N., & Tam, T. (2023). Gần 90% trẻ em Việt Nam truy cập và sử dụng internet. Pháp Luật. Retrieved March 25 from <https://plo.vn/gan-90-tre-em-viet-nam-truy-cap-vasu-dung-internet-post719782.html>
- Vuong, Q. H., Nguyen, Q. L., Tran, T., Le, H. P. H., La, V. P., Le, T. T., & Nguyen, M. H. (2023). *Rebellious youth and ineffective advice: A study of Vietnamese adolescents' capability to deal with digital threats*.
- Báo cáo tổng kết năm 2023 của Cục An toàn thông tin- Bộ Thông tin và Truyền thông (mic.gov.vn)